

**МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНИЙ ФІЛЬМ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ
СОЦІАЛЬНИХ УМІНЬ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З РАННІМ
ДИТЯЧИМ АУТИЗМОМ**

Колосова Олена, кандидат педагогічних наук, старший викладач

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Антонюк Ольга, вчитель початкових класів комунального закладу

«Спеціальна загальноосвітня школа I-II ступенів з дошкільним відділенням

Вінницької міської ради» (Україна)

**MULTIPLICATION FILM AS A MEANS OF FORMING SOCIAL SKILLS IN
CHILDREN OF PRIMARY AGE WITH EARLY CHILD RETURN**

Olena Kolosova, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer

Vinnitsa Mykhailo Kotsiubynsky State Pedagogical University

Antoniuk Olga, primary school teacher of the communal institution "Special secondary school of I-II degrees with the preschool department of the Vinnytsia City Council" (Ukraine)

***Анотація.** В статті проаналізовано проблему формування соціальної компетентності у дітей дошкільного віку з раннім дитячим аутизмом. На основі аналізу засобів соціалізації, рекомендованих для роботи з дітьми з РДА, визначено мультиплікаційний фільм як один із засобів формування соціальних умінь дошкільнят даної категорії.*

***Ключові слова:** соціальна компетентність, діти з раннім дитячим аутизмом, мультиплікаційний фільм.*

***Abstract.** The article analyzes the problem of forming social competence of the children of preschool age with early childhood autism. Based on the analysis of the socialization tools that recommended for working with children with early childhood autism, the animated film is defined as one of the means for forming the social skills of preschoolers of this category.*

***Key words:** social competence, children with early childhood autism, animated film.*

Останнім часом проблема становлення громадянина набуває нового звучання у зв'язку із пріоритетністю виховання незалежної особистості, здатної до самореалізації в змінному соціумі. Ця проблема знаходить своє вирішення завдяки спеціально організованому процесу соціалізації: формувати в дітей відкритість до світу людей як потребу особистості, навички соціальної поведінки; розвивати усвідомлене ставлення до себе як вільної самостійної

особистості та до своїх обов'язків, що визначаються зв'язками з іншими людьми, формувати готовність до сприймання соціальної інформації.

Однією зі складових процесу соціалізації є соціальна компетентність особистості, формування якої – важлива соціальна і психолого-педагогічна проблема, зокрема, для дітей з раннім дитячим аутизмом, оскільки перед освітою поставлено завдання не просто дати вихованцям певний рівень знань, умінь і навичок за основними напрямками розвитку, а й забезпечити здатність і готовність жити в сучасному суспільстві, досягати соціально-значущих цілей, ефективно взаємодіяти і вирішувати життєві проблеми.

Аналіз публікацій Л. Виготського, О. Запорожця, В. Котирло, С. Лебедевої, О. Шварцман дозволив сформулювати визначення поняття «соціальна компетентність» щодо дітей дошкільного віку як інтегральну якість особистості дитини, що дозволяє їй, з одного боку, усвідомлювати свою унікальність і бути здатною до саморозвитку, самонавчання, а з іншого – усвідомлювати себе частиною колективу, суспільства, вміти вибудовувати відносини і враховувати інтереси інших людей, брати на себе відповідальність і діяти, виходячи із загальних цілей, на основі цінностей як загальнолюдських, так і тієї спільноти, в якій дитина розвивається.

Перелік соціальних компетенцій дітей старшого дошкільного віку включає 45 навичок і умінь, які об'єднані в 5 груп, що відображають різноманітні аспекти життя дитини: 1) навички адаптації до освітньої установи: вміння слухати, вміння звертатися по допомогу, вміння висловлювати подяку, вміння дотримуватися отриманої інструкції; 2) навички спілкування з однолітками: вміння знайомитися, вміння грати за правилами гри, вміння висловлювати симпатію, вміння вибачатися; 3) навички поводження з почуттями: вміння відтворювати основні почуття, вміння висловлювати почуття, вміння розпізнавати почуття іншого, вміння справлятися зі страхами; 4) навички альтернативи агресії: вміння мирно відстоювати свої інтереси, вміння висловлювати невдоволення, вміння реагувати в ситуації, коли винен; 5) навички подолання стресу: вміння програвати, вміння обходитися з чужою власністю, вміння говорити «ні», вміння адекватно реагувати на відмову.

Найбільш складно процес засвоєння індивідом зразків поведінки, установок, соціальних норм і цінностей, знань і умінь, що дозволяють йому успішно функціонувати в суспільстві, проходить у дошкільників з раннім дитячим аутизмом (далі РДА). Л. Каннер, Г. Аспергер, Л. Уінг зазначають, що внаслідок порушень в розвитку емоційно-особистісної сфери дитина з РДА зазнає труднощів при встановленні емоційного контакту з зовнішнім світом і,

як наслідок, не вміє спілкуватися з іншими людьми – як однолітками, так і дорослими [1;2;3]. Оволодінню соціальними вміннями перешкоджають особливості, характерні для дітей з РДА: погляд в себе, невміння висловлювати власні емоційні стани і розуміти емоції інших людей, боязнь тілесного (зорового) контакту, порушення комунікативних здібностей, прояв стереотипів в поведінці, різні страхи і опір змінам в навколишньому середовищі, особливості порушення мови (ехолалія при відповіді на питання, розповідь про себе в третій особі, порушення звуковимови, темпу і плавності мови). На думку Б. Ротмана, аутичні діти - це соціальні істоти, особливість яких полягає лише в тому, що вони відрізняються високою емоційною чутливістю і дуже швидко втомлюються в групі і в громадських місцях [4, 56].

У зв'язку з цим ми проаналізували різні засоби соціалізації, рекомендовані для роботи з дітьми із збереженим розвитком, і, ґрунтуючись на особливостях дітей з РДА, визначили, що мультиплікаційний фільм може виступати як один із засобів формування соціальних умінь дошкільнят даної категорії. Адже сьогодні саме мультфільм є одним з найперших аудіовізуальних образів, через який дитина починає свій шлях пізнання світу. Мультфільм – модель навколишнього світу, тому діти схильні наслідувати те, що вони бачать на екрані. І те, які фільми вони дивляться, на все життя визначає їх моральні та культурні орієнтири.

На думку науковців, мультиплікаційний фільм може виступати як ефективний вихователь, оскільки володіє багатими можливостями: переживаючи різні емоції разом з героями мультфільмів, діти створюють для себе модель навколишнього світу, вчать розрізняти добро і зло, приміряють на себе різні ролі і формують образи для наслідування. Копіювати поведінку оточуючих більш властиво дітям з РДА, ніж їхнім одноліткам зі збереженим розвитком, тому використання моделей поведінки героїв мультфільмів дозволить виробити у аутистів стереотипи зразків поведінки в суспільстві; завдяки перегляду мультфільмів діти отримують свою першу життєву інформацію, своє перше сприйняття навколишнього світу, формують оціночне ставлення до світу, що є одним із важливих завдань в роботі з дітьми з РДА.

Однак, не дивлячись на багаті виховні можливості анімації, більшість сучасних мультфільмів не пропагують справжні людські цінності, а формують неправильну, негативну картину світу, завдаючи непоправної шкоди розумовому розвитку і становленню психіки дитини. В них спостерігається надлишок агресії, насильства, дуже докладні сцени бійок з кров'ю, вбивств, демонстрація атрибутів смерті. Причому, головний герой, як правило,

агресивний, може завдавати шкоди оточуючим. Між героями виключаються відносини любові і поваги. Поганий вчинок персонажа не підлягає покаранню, а іноді навіть вітається. У дітей формується уявлення про вседозволеність, оскільки немає чіткої межі між добром і злом. Практично всі сучасні мультфільми – продукт масової культури. Черпаючи інформацію тільки з таких джерел, дитина буде абсолютно такою, як всі, і не зможе стати повноправною індивідуальністю.

Також слід зазначити, що в сучасних мультиплікаційних фільмах широко використовуються прийоми психологічного маніпулювання дітьми: для головних героїв використовуються яскраві, отруйні кольори. Особливість психіки дитини починає несвідомо відстежувати яскраві фарби, силуети, при цьому у них відключається здатність до критичного осмислення того, що відбувається на екрані, звідси – не оброблена інформація потрапляє прямо в підсвідомість; звук: події на екрані перевантажені мовним супроводом. Герої весь час говорять, коментуючи свої дії, найменші подію або поворот сюжету, обговорюють свої думки і вчинки інших, але їхня мова однотипна і проста; занадто висока швидкість пред'явлення відеоряду, відсутність сюжетних пауз для осмислення того, що відбувається, а також велика кількість спецефектів, які закривають сенс подій і ускладнюють сприйняття сюжету дітьми.

Оскільки дітям з РДА властиве прагнення до наслідування та труднощі у розумінні навколишнього світу, то перегляд зарубіжних мультиплікаційних фільмів може негативно вплинути на їхню психіку, спотворити об'єктивну реальність і ще більше ускладнити формування соціальних умінь у дітей даної категорії. У зв'язку з цим ми пропонуємо використовувати в роботі із соціалізації дітей з РДА тільки радянські мультфільми, які можуть сприяти соціалізації таких дітей і формувати правильну модель світу і поведінки, а також визначати методичні прийоми роботи для спільного з дитиною аналізу змісту побаченого мультфільму.

При виборі мультиплікаційних фільмів слід враховувати рекомендації Джоеля Сміта та Білла Нейсона, які рекомендують в роботі з дітьми з РДА виражатися ясно, конкретно, оскільки вони не можуть «читати між рядків», їм важко одночасно обробляти інформацію з різних джерел [5,164]. Там, де мозок нейротипових людей робить кілька справ одночасно, швидко і на несвідомому (інтуїтивному) рівні, люди в спектрі аутизму обробляють інформацію «послідовно», по одній порції за раз, на свідомому рівні, витрачаючи більше психічної енергії. У зв'язку з цим саме радянські мультфільми в порівнянні з зарубіжними, з нашої точки зору, є безпечними для психіки дитини з РДА і

комфортними для перегляду, оскільки в них відсутня велика кількість звуків і спецефектів, швидкість пред'явлення відеоряду доступна для сприйняття сюжету і осмислення того, що відбувається.

З урахуванням структури соціальних умінь, якими мають оволодіти дошкільники з РДА, робота має вестися за блоками: «Ввічливі слова», «Емоційні стани», «Я сам», «Етикет», «Я та інші». Заняття за блоком «Ввічливі слова» мають бути спрямовані на уточнення та розширення уявлень дітей про такі слова, як *здрасуйте, до побачення, спасибі, будь ласка, дякую, вибачте*; формування вміння передбачати подальший розвиток подій; вміння вживати ввічливі слова відповідно до певної ситуації, аналізуючи вчинки мультиплікаційних героїв і особистий життєвий досвід. Для кожного заняття слід підібрати невеликий за часом (не більше 10 хвилин) радянський мультфільм, в якому в доступній та зрозумілій формі герої показують зразки використання важливих слів. Це такі мультфільми, як «38 папуг», «Папуга Кеша», «Умка», «Що таке новий рік?», «Спасибі». Перегляд кожного мультфільму має завершуватися обговоренням поведінки героїв і аналізом їх дій.

Результативним стане використання різноманітних прийомів, таких як «Визнач правильну послідовність картинок», що ілюструють фрагменти переглянутого мультфільму, а також складання розповіді з використанням ввічливих слів. Прийом «Вгадай»: на початку діти співвідносять ввічливі слова, написані на картках, з запропонованими картинками, що ілюструють фрагменти мультфільму; далі діти визначають правильну послідовність картинок, складають свою розповідь з використанням ввічливих слів; тільки після цього їм пропонують перегляд мультфільму; потім організовується спільне обговорення та порівняння історії, розказаної в мультфільмі, і складеної дітьми. Цікавим є прийом стоп-кадр, коли перегляд мультфільму зупиняється на кульмінаційному моменті і разом з дітьми обговорюється можливий подальший розвиток сюжету.

Таким чином, ми впевнені, що використання мультиплікаційних фільмів, що мають багатий виховний потенціал, дозволить засвоїти дітям з РДА модель навколишнього світу, а їхні герої допоможуть сформувати образи для наслідування, що сприятиме успішній соціалізації дитини із спектром аутиста.

Список використаних джерел:

1. Asperger H. Die «autistischen Psychopathen» im Kindesalter // Archiv für Psychiatrie und Nervenkrankheiten, Berlin, 1944. – Bd.117. – S.76-136.
2. Kanner L. Autistic disturbances of affective contact // The Nervous Child, New York, 1943. – Vol.2. – P.217-250.
3. Wing L. The relationship between Asperger's syndrome and Kanner's autism // Autism and Asperger syndrome / Frith U, ed. – Cambridge : Cambridge University, 1991. – Pp. 93-121

4. Дитячий аутизм : хрестоматія / уклад. Л. М. Шипіцина. СПб., 2001. – 235с.
5. Нікольська О. С., Баєнська Е. Р., Ліблінг М. М. Дитина з аутизмом : шляхи допомоги. – М. : Терекінту, 2000. – 336 с.
6. Скробкіна О. В. Проблеми соціальної адаптації дітей з синдромом дитячого аутизму / О. В. Скробкіна // Аутизм і порушення розвитку – 2009. – № 2. – С. 21-27.
7. Хаустов О. В. Організація навколишнього середовища для соціалізації та розвитку комунікації у дітей з розладами аутистичного спектру / О. В. Хаустов // Аутизм і порушення розвитку. – 2009. – № 1. – С. 1-13.

СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА РОЗУМОВУ ВІДСТАЛІСТЬ ДІТЕЙ ТА ШЛЯХИ ЇЇ КОРЕКЦІЇ

Коновалюк Олена, асистент вчителя Войнашівської загальноосвітньої школи
I-III ступенів Барського району Вінницької області,
магістр КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти» (Україна)

THE MODERN VIEWS ON THE DEVELOPMENT OF CHILDREN AND THE WAYS OF ITS CORRECTION

Konovalyuk Elena, assistant teacher of Voyshashivka secondary school of I-III
grades of Barsky district of Vinnitsa region,
KVNZ "Vinnytsia Academy of Continuing Education" (Ukraine)

Анотація. У статті розкриті сучасні погляди на розумову відсталість дітей та шляхи їх корекції. Нами запропоновані методи та прийоми діагностики розумової відсталості дітей та їх корекція.

Ключові слова: інклюзивна освіта, інклюзія, діти з розумовою відсталістю, корекція розумової відсталості.

Abstract. The article reveals contemporary views on the mental retardation of children and the ways of their correction. We propose methods and techniques for diagnosis of mental retardation of children and their correction.

Keywords: inclusive education, inclusiveness, children with mental retardation, correction of mental retardation.

Реалізація людиною своєї сутності неможлива без орієнтації у світі, адекватного знання про нього. Пізнання – це складний процес поступового відтворення у свідомості сукупності образів і понять, сутності речей і процесів з життя суспільства. Результатом пізнавальної діяльності є знання. Вони виникають, функціонують, удосконалюються у процесі активної практичної діяльності людини. Пізнавальні процеси у рамках життєдіяльності людини виконують роль інструментів пізнання навколишнього світу.

Теоретичний аналіз та узагальнення наукових досліджень з проблеми навчання й виховання розумово відсталих дітей свідчить, що недорозвиненість пізнавальних процесів, недоліки мовлення, порушення мотиваційної й вольової сфер негативно впливають на вироблення в них усвідомлених, адекватних ситуації форм поведінки (Л. С. Виготський, О. В. Гаврилов, Г. М. Дульнев,